

**GEO
MILEV**

**DEM
INNOVU**

GEO MILEV
DEN HNĚVU

На джгарката Ђедре
Аврамове е дубоко
у не не нис

Ђедр Кронкове

септември 1973, Драга

**GEO
MILEV**

**DEN
HNĚVU**

**ODEON
1973**

Přeložila Dana Hronková

*Vychází
k 50. výročí
Zářijového povstání
v Bulharsku*

OBSAH

<i>Ze Strašných próz</i>	9
<i>Z Krutého prstenu</i>	19
<i>Expresionistický kalendář</i>	25
<i>Den hněvu</i>	43
<i>Z Apokalypsy</i>	49
<i>Září</i>	53
<i>Básník hněvu (Dana Hronková)</i>	85

ZE STRAŠNÝCH
PRÓZ

Za velikým, čistě prostřeným stolem sedí nehybná lidská koule v modrobíle pruhované košili. Rukávy visí prázdné: bez rukou. Místo kalhot krátké vaky: bez nohou. Límeček košile zdobí brunátný míč: hlava bez očí, bez nosu, bez uší. Jen dva zarudlé důlky vpředu, jakýsi temný otvor pod nimi a o kousek níž — dvě řady obnažených zubů.

V rohu stojí lékař v dlouhém bílém plášti. Prohlíží snímky a červenou tužkou rychle maluje prsty na uši, obočí na rty, nohy na hlavu.

Protáhlou chodbou s pestrými čtvercovými dlaždicemi poskakují velké živé míče. Lidské míče. Lidé bez nohou. Chodí po rukou v hlučném, neuspořádaném proudu. Ovály bezbarvých tváří se strnulým úsměvem v očích.

Na holé stěně visí veliký portrét cara. Dva hrdí generálové po jeho obou stranách. Tři portréty ve zlatých rámech s trikolórami. Trikolóra se nervózně chvěje v hluchém unisonu s bubnovou palbou, třeskem výbuchů min a tříštivých granátů.

U protější stěny je v mlčenlivém špalíru srovnáno 18 párů berlí a čtyři dřevěné nohy.

Hodiny v hloubi chodby naléhavě odbíjejí 12.

VÍRA

Vy malověrní, zoufalí, zdeptaní, hříšní,
truchliví, bezmocní, ubozí, pochybující,
otupělí, chřadnoucí, skomírající

— Evropo —

zbývá vám jedna vidina: víra a naděje: veli-
ký drsný muž s čepicí a modrou halenou.

(Kdy ho obdaříte láskou?)

Vy hladoví, nezaměstnaní, dychtiví, chti-
ví, získávající, pozbývající, bezchlebí, ože-
bračení, nazí, otrhaní

— Evropo —

zbývá vám jedna vidina: víra a naděje: od-
hodlaný člověk s obilným srpem v ruce.

(Kdy ho obdaříte láskou?)

Za černé komíny ztichlých večerních to-
váren se vřezává stříbrný srpek novoluní.

Smetánka společenského bontónu. Honorace senzačních skandálů. Vypískaná svita posvátného řádu. Garda zákonné loupeže.

Čistí přečisti

hladcí

naleštění vycídění

bílí —

bílí bělogvardějci.

Žreci Mamonu. Obdivovatelé Molochovi. Zbožňovatelé mrtvého svědomí. Hrdinové prodejných obětí. Rytíři manikúry a pedikúry. Šampióni dobročinných bálů. Snob.

Mob.

Mops. Mopslík.

Agenti s veřejnou bezpečností. Krasořečníci svrchovaných národních zájmů. Rekové konstituce. Žluťáčtí detektivové tisku. Bohatýři spekulace. Drabantí pogromů. Argonauti akcionářských bank. Apoštolové opravdové vůle lidu.

Život je sen.

Pravda je pouze na nebi.

Zem je černá.

Trikolóroví rapsódi mrtvé doby. Conquistadoři civilizace. Husaři kořisti. Legální legáti míru.

Pretoriáni hanebnosti.

VÝZVA

Bij! Bij! Bij!

v bubny

trubky

zvony

— buř!

Vybuchni ve víru vzrušení, vášnivé srdce!

Vrhej rukama šilenců do srdcí, do hlav

pochodně nadšení

bomby bouře

purpurné koule zmatku

— bláznivé luny a slunce!

Ožij prozářen v den vzkříšení člověka.

Lazare, vstaň!

Konec. Revoluce rozdrcena. V poslední čtvrti obklíčení poslední bojovníci. Zabarikádování ve velké budově listu Rudý prapor.

Nad střechou ještě vlál veliký rudý prapor a hrdě pleskal za skučení zimního větru. Poslední prapor. Vysoko nad poslední bitvou.

Zatím se v ostatních částech města znovu rozbíhal starý život svým pravidelným, pestrým hlomozem po starodávných ulicích, náměstích a trzích: autobusy, tramvaje, kočáry, věčně uspěchaní kšeftaři a upocení burzovní spekulanti, navoněné dámy s psíky, služky s košíky, guvernantky s dětskými kočárky, pošťáci s dopisy.

Blížil se strašný konec. Poslední konec. V poslední čtvrti.

Vojsko obrany státu obklíčilo za noci redakci Rudého praporu. Na úsvitu začala pálit děla. Z oken rudé budovy zoufale cvakalo do sousedních ulic a zahrad několik kulometů.

Prásk —

ssss —

rrrr —

Moždíře a minomety obrany státu chrlily v nepřetržitých salvách na budovu těžké

granáty. Tašky, cihly a betonové balvany s třeskotem padaly dolů. Skla sousedních domů panicky řinčela. Celá obrovská budova listu Rudý prapor praskala, otřásajíc se neutuchajícími výbuchy granátů. Kulomety zmlkly. Zmlklo všechno.

Kouř kanonády se smísil s nazelenalým dýmem otravných plynů, vypouštěných v hustém mraku na otlučenou budovu. Teď měli zbylí živí vyskákat z vytlučených oken hořejších pater a prchat po střechách sousedních budov.

Revoluce rozdrцена. Úplný klid.

Ve chvíli tísnivého ticha ozval se odněkud z blízkého parku kolovrátek (s cvičenými papoušky a bílými myškami — uprostřed tlačence zvědavých dětí) — a jeho zvuky dolehly sem v nebojácném taktu Marseillaisy.

Kulomety krvelačně vyštěkly za posledními bojovníky revoluce, běžícími po střechách. V ostatních uklidněných částech města vylepovali nejnovější krutý a chlácholivý rozkaz vlády, který oznamoval konec revoluce.

A kolovrátek vyhrával v drzé nevědomosti své obvyklé číslo — Marseillaisu.

Večerní davy na chodnících. Pod studeným kýcháním olověného zimního nebe. Nekonečný černý déšť. A žluté sliny elektrických lamp: stékají dolů po mokrých chodnících a pletou se chodcům pod nohy.

Na náměstí u protější zdi stojí v řadě jeden za druhým stíny kočárů s nehybnými drožkáři na kozlíku. Rychlé čáry prolétávajících aut a náhodné odlesky mokrých deštníků rozetnou občas obraz.

Na všech rozích vyvolávají uprostřed černého proudu publika kameloti s těžkým stohem novin pod paží. Starci v krátkých, na loktech dřevavých kabátech, ženy ve velkých roztrhaných botách, rozšklebených od okrajů chodníků přímo proti křiklavým výkladům obchodů. Bída předměstských uliček hanby. Proletáři.

Hladem sípajícími hlasy vykřikují:

„Karel Liebknecht a Rosa Luxemburgová zabiti při pokusu o útěk.“

Večerní davy — černé pod žlutými slinami elektrických lamp — rozlévají se v sveřepém úsměšku po mokrých chodnících Postupimského náměstí.

POHŘEB

Oběti revoluce. Čtrnáct pohřebních vozů, obsypaných věnci. Miliónový průvod s rudými prapory. Davy na chodnících; lhostejné tváře, zachumlané do teplých límců ze soboliny.

Solidní pán se v zmatku odvrací. „Klobouky dolů — jde kolem pohřeb!“ poroučí mu hrubý dělnický hlas.

Berlín 1918—1919

Z KRUTÉHO
PRSTENU

Mrtvolně zelená, zlomená luna
prostřela paprsky na bílý práh.

Trýznivý přízrak — tvé znamení životních
drah—

zapsáno v lunném ledu na prahu leží:
vidina, spatřená skrze tmou, zlobu a strach.

— Vychladlá luna tu leží.

Podzimní hřbitovy zejí —
ó spleť slepých oken a mrtvých vrat:

podzimní hřbitovy zejí —
utopenci dávní a předkové bledí,
jež věnčí oheň a smrt a hvězdy.

— Podzimní hřbitovy zejí.

Náhle nůž světa opsal kruh —
a blýskl nečekán v dalekých očích.

Náhle jek nože chmurnému snu opsal
kruh —

půlnoční vítr ho s vytím odvívá dál:
krvavá dlaň v bledých paprscích noci
zlověstně na bílé zdi vyvstává.

— Vychladlá luna tu leží.

Ó dešti, dešti, hojný, uplakaný,
— vodo roztančená po lesklých chodnících!
Bakchický, zpitý, bujný, nevázaný,
však s černou maskou — tančíš nesmyslně
žalostné tance truchlících!

Ó maskovaná veselosti! Jsi veselosti
maskovaný žal!
Veselý pláč! Tanec při naříkání strun
cimbálů!

A večer, za tmy počatý, jasný však dál
pod bujnobílým deštěm. Dešti! Ó klaune
za pohřebních karnevalů!

A letíš vpřed — paprsky, smích — bílý
a poblázněný
— vodo roztančená po lesklých chodnících!
Večerní dešti, v tanci unášený
nad katafalk černého města plačících.

Голова моя — темный фонарь с перебитыми
стеклами

Саша Черный

Hlava má —

krvavá lucerna s rozdrcenými
skly,

ztracená za větru, deště a mlhy
v půlnočních polích.

Umírám pod kótou 506

a znovu křísí mě Berlín a Paříž.

Není století, ani hodiny — je pouze Dnes!

Nad jarem posledním hladově,

strašně kvílíš,

ó korde, který jsi přetrhal závoj krvavých

kapek

ve tmě —

a ve tmě

bůh slepý

je sbírá a mlčky odnáší dávnému přízraku...

Ó Sfingo s nemilosrdným úšklebkem

výsměchu

— strnulým, kamenným, věčným a zlým —

vztyčená v nekonečném, hrozném,

vesmírném Egyptě

před chmurným žebrákem Oidipem —

ztraceným za větru, deště a mlhy.

EXPRESIONISTICKÝ
KALENDÁŘ

LEDEN

V ten den jsem narozen.

V ten den zaniklo v ledových zubech zimy poslední zaburácení sněhových bouří. Veliká medvědice se naježila, ztuhlá — bílá — ledem; mezi lesklými a ledovými zuby — rozdrcený disk Polární hvězdy.

Tichost a nehybnost modrého mrazu; pod nehnutými paprsky severní záře.

Na prahu mého osudu stojí bělovlasý stařec Vodnář; zamrzl mého osudu nepřetržitý proud, jež vylévá; můj úděl.

V ten den jsem narozen a srdce novorozené mi ztuhlo vzápětí: obrovský, jiskřivý kus ledu.

Vzdálen krajině blaženosti věřil jsem, že mé srdce přinese sem ve svých něžných prstech průzračný, zářivý anděl. Nepřišel: vydechlo něžné srdce v ledových drápech mrazu.

V ten den jsem narozen. Mé srdce ztuhlo; obrovský, jiskřivý kus ledu.

Nemohu milovat. Mé srdce je led — kámen, železo — krutost. Nemám rád nic a nikoho. Nemiluji!

Ó kniho záští!

Beru své srdce do dlaně — obrovský ledový kámen — a čekám: připraven k boji.

Běda poddajným!

Tisíce továrních komínů úží blankytný kruh obzoru. A černí draci — z jisker a sazí — mávají obrovskými zcuchanými křídly nad šedivými okraji měst.

Kde zůstal blankytný úsměv boží? Svět je bez nebe. Svět je bez lásky.

Zloba. Zášť. Pod černými křídly hněvivých draků z jisker a sazí. Nelítostná vražda blankytu.

A večer, ve kterém tisíce sirén vydává strašný hvizd daleko k černým polím — ó černé ruce práce, zlobou a záští se chvějící ...

Ó hněvivá písni černých rukou!

Odemkněte blankytný kruh obzoru. Vraťte nám nebe.

Nebe! Nebe! Nebe!

BŘEZEN

Hle, první purpurové ráno.

Hle, purpurové trubky ranních červánků.

Bubnová palba rozehřátých kapek.

Bojové vytí jižního větru.

A těžká kanonáda pukajících ledů.

Hle, šedé prapory hladu, skloněné k pro-
sebným modlitbám v bitevních polích jara.

Počátek!

Hle, rudý štít slunce v našich černých
rukou.

Pozdvihujeme ho odvážně — vpřed — do
boje!

Slunce.

A v tom: hle, první jarní hrom.

Mudrci s básníky se šli nadýchat čistého vzduchu v zšeřelých zahradách; nad jejich jasnými čely — vznešené tajemství nočního nebe — ultramarín a stříbro — sklenuté nad tichou arabeskou ze spleti mladých úponků révy a rozkvetlých větví jabloní.

Bezpočtu otazníků nočního nebe — a stříbrný neklid Tycha de Brahe.

Nedávno stanul jsem na břehu. Z pramenů věčné řeky jsem však do dlaní nenabral. Marně ...

Je bůh?

Nad jasnými čely mudrců a básníků zeje nebe bezedným tichem — ultramarín a otazníky.

Někde daleko svítí hlučné lokály. A přítímím bílých jarních zahrad — v té hodině pozdního večera — jde pevným krokem obrovský stín černého muže.

Bylo kdysi jaro a léto a všechny roční doby.

Byl kdysi máj.

S prvním teplým závanem jarních moří přilétaly ve štěbetavých obloucích vlaštovky, přilétali i zamilovaní slavíci — a ruměnné růže kvetly před každým oknem.

Bylo ...

Nebylo!

Nebylo nikdy jaro a máj — nebyly vlaštovky, nebyli zamilovaní slavíci a růže před každým oknem. Nebyla nikdy radost. Nebylo nikdy štěstí. Nebyla nikdy idyla, nebylo Theokrita a Vergila.

Vlaštovky a slavíci jsou jen v učebnicích přírodopisu. Růže kvetou jen na obrazech. A máj je proudem nebeské vody, která bezustání — od soumraku do soumraku — skrápí blátivé ulice v temnotě naší pusté, vlhké noci, kdy kolem mdlého světla lucerny, opuštěné v liduprázdné ulici, kráčí pevným krokem černý stín dělníka s mošnou na rameni a v patách za ním cupitá uplakané dítě.

Kdo spěchá tak pozdě deštěm a tmou?

II

Kdo vidí slunce — oslepen alchymickými záblesky továrních pecí?

Kdo vidí blankyt zamžený černými komíny fabrik?

Kdo zná slastnou vůni růží a pestrého polního kvítí — zahlcen kouřem komínů, benzinovým pachem motorů a těžkých olejů v strojích?

Kdo slyší serenády slavíků za měsíčního ticha parků, kde toužebně vzdychají nad průzračnými jezírky mramorové nymfy a funí žárlivostí zezelenalí tritóni, kdo je slyší — ohlušen jekem továrních sirén, svistem řemenů a kol a pravidelným bušením kladiv?

Kdo hloubá za fialových letních nocí o vznešených tajemstvích hvězd — přibit hřeby starosti na černý kříž práce?

Není ráj. Nikdy žádný máj.

Dech smrti.

Mrtvý úsměv přírody. Ani útěšný šepot samoty není.

III

Všechny cesty vedou do Říma. Jenom jedna vede do ráje: cesta Svobody.

Vy, kdož nevidíte slunce — vám je přislíbeno slunce, nové, větší, vznešenější a nezacházející: vaše vlastní, budoucí slunce: hle, jeho východ v purpurové záři vašich májových praporů.

Vy, kdož nevidíte nebeský blankyt a necítíte chladivé vanutí nebe — vám je předurčeno nebe, nové nebe: hle, jeho chladivý závan ve vání vašich májových praporů, vlajících něžným vánkem blankytného vzduchu, hřmících purpurovým hromobitím nebe.

Vy, kdož jste neviděli růže ani louku se zářivým kvítím, kdož jste neviděli máky, sléz, pivoňky — hle, růže a pivoňky, zářivé a nevadnoucí květy v rudém květenství veselých májových praporů.

Vy, kdož neslyšíte tlukot vášnivých slaviců, zemdlévajících toužebným vytržením za měsíčního ticha parků a romantických lesů, ani tamburíny vlaštovek, ani svobodné pochody kosů — hle, píseň radosti bezpočtu ptáků v pleskotu svátečních praporů práce.

Vy, kdož nevidíte hvězdy zamžené kouřem velkoměsta a nečtete jejich tajemství — hle, všechna tajemství, rozluštěná a osvětlená září rudých májových praporů.

Tisíce praporů, bezpočet — rozevlátých
nad naším svátečním průvodem.

Soudruzi, bratři, lide.

V

Tisíce praporů, bezpočet.

Vy milióny, bezpočetné, bezejmenné.

Země se chvěje pod vaším statečným průvodem. Nad vámi houpají se, hučí jak oceán — bez konce — rudé prapory máje a práce a veliké budoucnosti.

Vzhůru, srdce! Vzhůru, oči! Vizte: před vámi otevírá se zora — purpurná zora nad bezpočtem purpurných, jak oceán hučících praporů...

Zora nového dne — Nového Dne.

Ohňoproudá rozlévá se nad novou zemí, zvanou Budoucnost, která se rudá otevírá před naší cestou. Rudá, zaslíbená zem Svobody. Kanaán Práce.

Vy milióny, vejděte.

Do rudého Kanaánu Práce, kde člověk vstupuje na trůn boží.

Jakýsi blázen, jakýsi král Lear stojí sám na pustém náměstí pod bouřným půlnočním nebem, jež tříští své blesky nad vyděšeným městem.

Lear deklamuje:

„Ó blesky nebeské a hromobití!
Zahřměte nad hříchem a marnivostí!
Nebe i peklo, země! Nejvyšší Bože!
Ó Satanáši!“ — a tak dál.

„Co tady děláš, příteli,“ ptá se ho s navyklým úsměškem jeho šašek.

„Zpívám si píseň lásky a pravdy!“

Když na okamžik bouře umlkla, někde daleko ozval se toulavý pes proti nebi táhlým a strašlivým vytím smrti.

Horká poušť nad světem strnula náhle
přimrazena v strachu; ó strašlivý řev lva;
ó strašlivý řev hladu a spravedlivého hněvu.

I Londýn i Paříž i New York hledají
doupata noci, aby se skryly. Ó noc a hřbi-
tovy bez kořisti pro hyeny.

Světová poušť strnula v strachu.

Hladový král pouště vydává strašlivý
řev — žádá ráj, připraven k dravému skoku:
podmaňovat a mstít.

Ó strašlivý řev hladu a spravedlivého
hněvu!

Tvá skrýš je za staženou temně purpurovou záclonou, ó nádherný dravče, ó životaplňá, zralá Panno, hýčkající posvátnou nahotu pod něžným pološerem abażúru v zvlhlém loži své znavenosti ... V srdci tlumenou vzpomínku na onu prvou krûpěj krve, jež rozpustila se v předjarním sněhu.

Jsi jenom jedna pod všemi nebesy — vzdálená smrtelným pouštím prostoru, klidná před hrůzou dob.

Jsi jenom jedna, jediná a věčná: a jméno tvé je Maria.

Raduj se, přečistá Panno! — před tvou znavenost předstupuje Anděl Ducha, přizdoben bílými liliemi zvěstování. Zasadí do tvého srdce nebeský stvol, z něhož vykvetete květ Štěstí Celého Světa.

Raduj se, přečistá Panno! Staneš se matkou svobody ducha — staneš se matkou bratrství lidí — staneš se matkou rovnosti na celém světě.

Když k půlnoci otevřu okno v sedmém patře vysoko nad světem — v nekonečnu zšeřelého obzoru vibrují rozseta nesčetná světla — okna, výklady, lucerny, — město leží jak obrovitá, tisícíhlavá, tisícíoká hydra, která se jednoho dne nečekaně vztyčí, strašná a ukrutná: před osvětlenými okny s hedvábnými záclonami, nad bezstarostnými krovy, pod nimiž zní akordy klavíru, orchestry, gramofony a rozvalují se tlusté zadky v hladce nažehlených kalhotách na pohovkách a měkkých křeslech z plyše — kde na pódiích s girlandami papírových květů pohupují se nohy žen, poodhalené průzračným šatem z tylu, a obnažená ňadra vlní se při šampaňském před sprostým pohledem, jež zkalil chtíč.

Ó ukrutná hydro odplaty, tisícíhlavá, tisícíoká, s nespočetnými světly nočního města, jež čeká hodinu dvanáctou.

Z dálného lůna černých mraků rodí se krvavá luna.

Široký bulvár vystřelil daleko do nekonečna na předměstích.

Hlučný bulvár odumírá naráz — liduprázdný — pohroužený daleko v mlhavé nekonečno na předměstích. Po obou stranách v dálce jdou po něm zvolna jeden za druhým s puškami v ruce černí muži. Opuštěné tramvaje a automobily stojí zděšeně na liduprázdném bulváru a dívají se širokýma, prázdnýma očima. A s rachotem rychle padají těžké rolety na dveřích velikých obchodů. Z oken vysokých pater vyhlížejí plaše zvědavé tváře líbezných služtíček.

Daleko, z mlhavého nekonečna širokého bulváru vytéká obrovská vlna černých lidí, zalitých zlatou září podzimních stromů.

Někde v dálce cvakají strašlivé zuby kulometů.

Někde v dálce sledují monokly s binokly dostihy strakatých žokejů: hořká zvědavost: Bucefall anebo Adler? Nebe se rozplakalo. Před vchodem na závodíště chudobné ženy a slepci prodávají tužky, zápalky, cigarety, kaštany. Mezi nimi slepý muž v omšelé uniformě prosí přemrzlým pahýlem ruky o almužmu do slaměného klobouku.

Někde v dálce je slyšet výstřely.

Široký bulvár se ztrácí v mlhavém neomečnu na předměstích, která po něm posílají své černé muže. Podzim je pozlacuje.

Když veliká lidská vlna přeteče giganticky a hrozivě domy, střechy a věže — ó třaskot a praskot trámů a tašek pod její tíží — mohutný řev posledního přílivu — a zoufalý, zděšený výkřik: Vzpoura!

Stavíme barikády: bedny a sudy a balíky papíru: ó praskot ztuhlých kloubů — barikády s rudým praporem nahoře.

Vysoko ze střech štěkají drzé kulomety: závratné víření — dav, eskadrony, obrněné vozy, děla — v ulicích, na náměstích, na dvorech...

Proti gardovým kasárnám náhle dvě strašné řady střelců s rudými páskami na rukávech.

Stavíme barikády, kopeme val: mezi Včerejškem a Zítřkem.

Spartakus!

PROSINEC

Deštěm a sněhem a tmou a větrem a krví
jdem k zářícím jesličkám božím.

Nekonečným světem — dřinou, utrpením —
bílou cestou daleké zimy vede nás
naše hvězda. Vede nás víra v naši hvězdu.

Kéž tichý třpyt dopadne na naše černé,
rozbité ruce. Kéž otevřené nebe oblaží naše
srdce písní zlatých strun a stříbrných
zvonů a jasným voláním andělů nebeských:
„Hosana! Hosana! Mír na zemi — a pokoj
lidem dobré vůle!“

Nebe se otevírá a my vcházíme jeho
démantovou branou.

A s radostí skláníme vrásčitá, černá čela
před zářícími jesličkami nového boha.

Přečistá Panno, z tvého srdce rozkvetla
bílá růže — ó bílý věnec na černém kříži
našeho utrpení. Skláníme černá čela.

A na tvém klíně Dítě v svatozáři s úsmě-
vem pozdvihuje nad nás žehnající ruku a dí:
Pokoj vám!

DEN
HNĚVU

PRESTO I

Běž
uháněj, leť
neohlížej se zpět
v tobě je ideál!
Život mne vystřelil
obrovským dělem
nad hvězdný val.

Běž
zaléhej
vstaň
padej
napadej
střemhlavě
odvážně
rázně
nezadržitelně vpřed
— bez rozkazů, dravá změt —
vpřed!

Čin!
Naší výzvou je čin
přes všechno
přes zášť i lásku
přes roje hvězd
meteorů
komet
— vpřed

bez umdlení
beze snění
ven
z vězení,
z měst,
střemhlavě k cíli
vzleť!

PRESTO II

Bratři
Soudruzi
Dělníci
Nemajetní
Rolníci
Proletáři

vy mladí
i staří
lidé, co po stech
jak zvířata jste
plozeni
stříleni —

je k ničemu jenom tak stát:
povstaňme
— vpřed —
jdeme!

Dýmem
černí, špinaví, zablácení —
bez rozkazu, dravá změť —
jako když vybuchne
střemhlavě
kráter.
Bratři!

Nastal poslední čas,
je poslední den:
Už 100 let před námi
Camil Demoulin

promluvil vášnivě
a přesvědčivě
a pohrozil
zdem velké strašné Bastily.
Nastal poslední čas.
A každý z nás
s posledním úsilím
vzchopit se musí
pro čin!

1922

Z APOKALYPSY

Přelud stanul před námi s příšernou tváří medúzy.

Podzimní uragán bičoval stěny deštěm, listím a šedým krupobitím. Slavnostně pochodující holínky se vbrodily do krve. Zazvonily šavle úderem do rudých lebek. Fugasy vybuchly na nepožatých polích. Kolem blátivých cest se vztyčily němé šibenice. V dálce — hořící vsi.

Šílené probuzení.

Noc spadla černá jak náhrobní kámen. Kraj rozprostřený do šíře ztichl, posetý kupkami čerstvé prsti. Bez kříže.

Nízké topoly v polích splétaly holé větve.

Zazářil reflektor a mrštil portrétem ministerského předsedy o temné plátno nebe.

Svědomy zlověstně zatleskalo.

ZÁŘÍ

Z mrtvého lůna rodí noc
 otroků odvěkou zlobu:
 obrovský, strašný hněv —
 purpur a krev.

Hlubina mlhy a tmy.

Z šerých údolí
 — před rozedněním
 pustými roklemi
 po svazích hor
 z hladových polí
 z blátivých cest
 úhorů
 dědin
 a měst
 z dvorů
 chalup a chatrčí
 z fabrik, nádraží, skladů
 ze stodol
 statků
 mlýnů a štol
 z elektráren
 dílen
 a závodů:

po cestách, po křivolakých pěšinách
 vysoko

po skalách, stržemi, sutí a průrvami
přes meze
sráz
přes pusté útesy
přes žluté podzimní lesy
řekami
přes balvany
přes kalné strouhy
louky
obilné lány
zahrady
vinice
stinné ohrady
spálená strniště
hložím
bodlácím
přes močály:
otrhaní
zablácení
hladoví
a zachmušení
vychrtlí dřinou
zhrublí vedrem i zimou
znetvoření
 mrzáci
zarostlí
 vandráci
černí
bosí
podrápaní

proští
diví
rozhněvaní
k zběsilosti
— bez růží
a písní
bez muzik a bubnování
bez křídlovek, tympánů a klarinetů
bez pozounů, trubek, flašinetů:

přes záda mošny, samý cár
a v rukou klacky místo kopí
sofijští Šopi sukovic pár
s bodci
holemi
motykami
s klacky
vidlemi
sekyrami
kosami
a s palicemi slunečnic
— staří, mladí —
v proudech se valili vpřed
— jak slepě se ženoucí stádo
z ohrad vypuštěné
bezpočet
zuřivých býků —
v křiku
a ryku
(za nimi noční klenby kamenný svit)

dali se v let
— dravá změť
nezadržitelní
strašní
velicí:
LID!

Noc se rozpadla do záře červánků
po štítech hor.

Slunečnice

pohlédly k slunci!

Zora se vzbudila

ze spánku

štěkotem kulometů:

Z dalekých srázů

v letu

— rána za ranou —

zasvištěly

šílené střely

— déšť olova.

Hlavně děl

jak sloni s rozšklebenou tlamou

začaly řvát...

Chvění a strach.

Slunečnice padly v prach.

Hlas lidu
— hlas boží.

Tisíci noži
probodený
lid —
otupělý
ponížený
víc než žebrák zubožený,
bez mozku
bez nervů —
povstal
z neklidné tmy
života svého
— a napsal svou krví
SVOBODEN!

Díl p r v ý :
Září.

— Hlas lidu
hlas boží —
Ó bože!
Pomáhej svaté věci
mozolných černých rukou:
vlévej nám odvahu
do srdcí vzbouřených mukou.
Nežádáš otrocké hrbení hřbetů —

ve jménu žití — slyš naši přísahu:
tomuto světu
vzkřísíme člověka
pro život svobodný.

Smrt sečtla naše dny —

Buď jak buď!

Na druhém břehu
kvete však Kanaán
nám

Pravdou zaslíbená zem —

věčné jaro a náš živý sen...

Je naší vírou! Jistotou! Cílem všech
přání!

Bůh s námi!

Ó září! Září
střísněné krví!
Měsíci vzmachu
i zkázy!

Magliž byl prvý

Stará
a } Zagora
Nová }

Pak Čirpan

Lom

Ferdinand

s Berkovicí

Pak Sarambej

a Medkovec

(i jeho pop Andrej)

— za městem město, ves za vesnicí.

Lid povstal
 — s kladivem
 v rukou,
 zasypán sazemi, jiskrami, struskou,
 — se srpem, mezi lány
 provlhlý mokrem, prokřehlý zimou:
 lidé zdeptaní černou dřinou
 s trpělivostí bez reptání —

(ne géniové
 bohem pomazaní
 orátoři
 či agitátoři
 ne literáti
 fabrikanti
 vzduchoplavci
 a majitelé
 bordelů
 ne generálové
 pedanti
 protestanti
 muzikanti
 a černosotněnci)

Jen
 venkovani
 dělníci
 neotesaní křupani
 a negramotní nuzáci
 samí kmáni

chámové, chuligáni
divoká zvěř

— jeden jak druhý:

tisíce
masy
lid;

tisíce věr

— víra v zítřek dělného bytí,

tisíce vůlí

— vůle ve šťastné žití,

tisíce dravých srdcí

— a oheň v každém z nich,

tisíce černých rukou

— jež v rudém kruhu obzoru

pozdvihly úpornou silou nahoru

záplavu rudých praporů

vlažících vysoko

daleko

nad celou zemí rozkymáčenou v neklidné
chvění —

plod bouře zuřící:

Tisíce —
masy —
lid.

Bleskl
nad vrchy Balkánu,
jež zdvihly břich
proti nebi
a věčnému slunci
klikatý blesk
— a hrom

s třeskem,
přímo do srdce
rozčísí **mohutný**
staletý
strom.

Chlumu chlum
letící ozvěnu hromu
podával dál
přes hroty skal
a balvany
strmým soutěskám
mezi kamení
— žhavá lůžka —
kde v klubku spleteny
užovky spí a zmije,
v doupata
dračic a ještěřů,
do ježibabích slují, obrůstáných mechem

— a hromobití

splývalo s dalekým echem:
s hřměním a hukotem
vodopádů
potoků
přívalů vod —
zběsile padajících
do bezedna
jak hrom.

Začíná tragédie! —

První
 klesli už v krvi.
 Úderu buřičů
 letěly v ústřety střely.
 Zmrtvěly
 proděravělé prapory.
 A hory burácely...
 Nad lesy
 do šíře prostřeny
 obroubil útesy
 temný lem lidí:
 — táhly sem z dálky
 černavé řady:
 sveřepí žandáři
 se žoldáky.
 Řekli jim:
 „Vlast
 v nebezpečí!“
 Nu, dobrá. Krásné řeči
 Jenže — co je to vlast?
 Štěkotem kulometů
 země se začala třást...

První
 klesli už v krvi
 Daleko
 za horami
 rozhřímala se děla.

Chvěla se
města i vesnice.
Ubitá těla

— hromada zkrvavělá —
vystlala
úvaly
srázy
i silnice.

S obnaženými šavlemi
jezdecké pluky
stíhaly zničené vesničany
— dobíjené a střílené
výbuchy šrapnelů, fugasů
— do všech stran v hrůze rozptýlené,
po domcích schytané
a porubané
ranami krvavých šavlí
ve skrytu přístěnků
za jeku
zděšených stařen
dětí a žen...

Zaútočila soldateska.

V děsu ran šrapnelů, v třesku

i směli z nejsmělejších

oněměli:

zoufale

ruce bezbranné k nebi se zalomily.

Potupná hrůza se žalem

ztuhly všem na tvářích.

Oči bez slzí. Křik.

„Zachraň si

každý

život holý!“

Po cestách, v polích

valí se dolů rota za rotou

— pěchota

kavalerie

artilerie.

Bubnují

bubny k útoku.

Panika

— vysoko

nad cáry

rudých praporů —

bič purpurových plamenů plá.

Tam

v zmatku a vzrušení

sám

odvahou šílený
bohatýr z epopeje
pop
Andrej
legendárním dělem
smrtící setbu seje
granát za granátem . . .
U konce sil
„Smrt Satanovi!“
zvolal
veliký v hněvu svatém —
pak obrátil
své dělo zpět:
poslední
granát
vystřelil
na boží chrám —
až tam,
kde sloužíval své mše a zpíval litanie . . .

Potom se vzdal.
„Oběšen budiž rudý pop!
Ať nemá kříž — a nemá hrob!“

Namísto šibenice telegrafní sloup.
U něho stanul kat.
Sám kapitán.
Oprátka
byla přichystána.
Balkán
se halil v chmury a chlad.

A nebe

— krutost sama.

Pop čněl tam obrovský,

vztyčený, hlavu výš,

v mlčení

jako žula —

nad ničím netruchlil

a na nic nevzpomínal

— na prsou Kristův kříž —

zrak k temným horám vzpínal

do dálek, které drtí,

k příštímu dění...

„Zbabělé pohledy k zemi vám sráží

bázeň před lidskou smrtí,

vrazi!

A co se změní,

zemře-li jeden z nás?

Amen!“

A plivl

k nohám katů.

Pak sáhl pro oprátku,

provazem obtočil si vaz,

k nebesům už se nepodíval

a naráz

v smyčce se kýval

— oběšený —

jazyk v zaťatých zubech:

veliký

vznešený

nedostižný!

Podzim
se rozletěl
rozerván v cárech
pláče, víchru a tmy.
Strhla se bouře
nad horami
— noc, světla blesků
a kráкот krkavců s dravčími spáry —

Krvavý pot
vyrazil na hřbetu země.
Domky a chalupy schoulené v chvění
s hrůzou čekaly zlo.
P o g r o m !
Hrom
rozrazil nebeské témě.

Tehdy dostoupil vztek i strach
vrcholu běsu.

V šíleném děsu
v srdcích se rozduněl zvon na poplach
— a bije, buší, zvoní. . .

Noc snesla se nízko —
příšerný příkrov,
pustota ze všech stran uzamčená.

Smrtka

— krvavá babizna přikrčená
číhající z každého kouta tmy —
zavřískla

a všudypřítomně sahá
na toho, komu dnes rubáš utká:

pařátem kostlivým
dlouhým, nekonečným

škrtí a stiská

za každou zdí

po jedné duši, co hrůzou bdí.

Ó noci tajů nespočetných

— utajených i prozrazených:

Rynky zas karminem zbarvené.

Chroptění v prořátém hrdle zdušené.

Zlověstné řinčení pout.

Šatlavy plné lidí.

Ze dvora
věznic a kasáren povely
s ozvěnou smrtících střel.
Na vratech závora.
Podivní hosté zvenčí tlukou.
Syn s pistolí v ruku
zhroucený, mrtvý na prahu.
Otec oběšen.
Znectěna sestra.
Z dědin rolníci vyvlečení,
za nimi doprovod vrahů:
vojsko — ponurý sbor.
Před postřelením
rozkazy: „Připravit!“
„K líci zbraň!“ —
pušky zacvakaly:
 Ku
 Klux
 Klan —
„pal!“
 — prásk!

Deset těl
ze břehu
těžce se svalilo
do mrtvých vod rmutné Marice.
A zkrvavená řeka teskně
po proudu dál je vláčela.
Odněkud z liduprázdné ulice
vojenská kapela
spustila břeskné:

„Šumí Marica . . .“

Zkrvavená.

Na podupaných polích
v trní

v bodláčí, v trsech trávy
povalují se rudé hlavy—
zrubané, zohavené tváře.

Šibenice rozpráhly černé paže
(přízraky z mlh umrlých).

V strašlivém pochodu zní bezustání
prostorem

údery sekyr o kost. Hořící vesnice
svítí obzorem.

Potoky krve tečou k zemskému lůnu.

Planoucí hranice

olízly rouhavým jazykem
svaté podnoží

božího

trůnu.

Páchne to masem živých.

U nebes hrůzou jurodiví

úděsným výkřikem

zakřičeli blahoslavení z božího ráje

— ukrutné hosana bohu —

Je konec.

Uragán proletěl krajem,
běs

pozbyl síly:

ticho
a klid
se rozhostily
na celou
zem.
Krvavá oběť bohům všem.

Vyzpívej, Múzo, Achillův zhoubný
a ničivý hněv...

Achilles násilí byl a krev.
Válečný démon.
Zkušený generál
vojsk, kterým velel J. V. král Agamemnón.
Achilles hrdina byl.
Se řadou
stužek, křížů, řádů...
Piedestal
pořádku a klidu
v zemi...

My však už
v hrdiny nevěříme
— ani ve své, ani v jiné.

Shořela Trója a byla srovnána se zemí.
Priamos s Hekubou tam zhynuli.
Achilles triumfoval...
— Čím byla pro něho Hekuba? —
Vždyť jeho duše barbarsky hrubá
neslyší slova
plačící svaté matky, která si vlasy rve
nad hroby rudými od krve,
jež rázem

— závratné množství —
pokryly zem.
Achilles hrdina byl.
Rek, udatný velikán.

Bič boží, od boha seslaný.

Zhyne však provázen záští a kletbami.
— A zahynul
viny hanebným pádem splatil:
vrah spravedlivě byl potrestán.

Agamemnón zabil Ifigenii

— a zahynul:

Klytaimnéstra zabila Agamemnona
a zhynula:

Orestés s Elektrou zabili Klytaimnéstru
— a zhynuli...

Jediné zůstalo

— a přetrvalo

řadu staletí —

prorocství věstkyně Kassandry

předpověděla odplatu

a všechno se splní!

Bezmezná choutky bohů, rozmary, hry,
jejich klání.

Odvěká boží krvelačnost a štvání.

Každá smrt je pro ně rozptýlením

a žertem každý pláč.

Vraždy, smrt, krev a zabíjení!

Jak dlouho ještě, nač?

Všemocný Die
Jove
Ahura-Mazdo
Indro
Tóte
Re
Jahve
Šabaóte:

— odpověz!

Kouřem požárů
stoupá a v sluch se vřezává
ozvěna křiku zavražděných
a řev
bezpočtu mučedníků
v plamenech na hranicích.
— Kdo
zklamal naši víru?

Odpověz!
Ty mlčíš?
Nevíš?
— Ale my víme!
Hleď a věz:
jediným skokem
rovnou do nebe doskočíme:

PRYČ S BOHEM!

bombu ti do srdce položíme
nebesa bereme ztečí:

PRYČ S BOHEM!

a z tvého trůnu
mrtvého vrháme tě dolů
do hlubin k vesmírnému lůnu
v propast bezhvězdnu
železnou —

PRYČ S BOHEM!

Po mostech nebeských
přes dálné prostory
provazy, sochory
sejmeme dolů blažený ráj
až sem
na zarmoucenou
krví zbrocenou
zem.

Co psali filosofové a básníci,
všechno se splní!
— Bez boha! Bez pána!
Září se promění v máj.
Životu člověka
cesta se otevře daleká
— nahoru! nahoru!
Na zemi bude ráj —
bude!

BÁSNÍK HNĚVU

Když začal Geo Milev (1895—1925) rok po první světové válce vydávat svůj časopis pro moderní umění a literaturu *Váhy* a když roku 1920 vyšla jeho první básnická sbírka *Krutý prsten*, znal ho už bulharský kulturní svět jako výborného překladatele, pohotového esejistu a nakladatele. Ale *Váhy* a *Krutý prsten* byly skutečným vpádem do literatury, sebevědomým tažením proti všem literárním tradicím i autoritám. Milev dal Váhám do vínku úkol zachytit nový pohyb v umění, novou estetiku a výraz, novou dynamiku. Výsledek celého uměleckého snažení věků viděl v expresionismu. Přes neporozumění, odmítání i posměšky, které ho pronásledovaly, chtěl v duchu expresionistického hnutí položit základ novému umění i ve své zemi a naučit všechny vnímavé, aby tomuto umění rozuměli.

Milevovo umělecké pojetí světa se utvářelo v sepětí s expresionismem už před první světovou válkou. Nepřijal ponurou alternativu tohoto hnutí, věstící zmar a katastrofu světa. Příliš věřil ve společenský pokrok, doufal ve vývoj lidského ducha a jeho budoucnost a nedovedl také mlčky minout milióny živořících, jejichž bída otřásala Evropou. Proto se sblížil s tehdejší

německou sociálně orientovanou větví expresionismu, věřící v proměnu života a ve spravedlivější uspořádání světa. S posedlou tvrdošíjností pronikal do nových poetických zákonů, hledaje v podvědomých asociacích 'metaforické řeči, v rytmické a zvukové orchestraci výrazových celků vyslovení nového životního pocitu bouřlivé doby i pocitů vlastních. Pak do jeho života zasáhla válka. Pacifista, jakých bylo mezi bulharskými intelektuály poskrovnu, byl povolán na frontu a na jaře 1917 smrtelně raněn. Jen obrovská vůle žít a nepopsatelná houževnatost vrátily ho k životu po dvou letech operací a léčení, bez oka, bez části čelní a lebeční kosti...

Čtrnáct měsíců v Berlíně, kde léčení ukončil, posunulo jeho myšlení i tvorbu radikálně doleva. Spád berlínského kulturního života ho strhl. Spolupracoval s expresionisty z levicového časopisu Aktion a s přáteli z časopisu Sturm; získán divadlem Maxe Reinhardta psal knihu o teorii moderního dramatu, jejíž závěry mu po návratu z Berlína bylo umožněno prověřit 'vlastními inscenacemi' na sofijském Národním divadle; sám dobrý grafik a karikaturista pronikal do expresionistického výtvarného umění, které pak doma zasvěceně interpretoval. A v zemi rozvrácené válečnou porážkou

rostla před jeho očima sociální vzpoura: vzplálo a bylo potlačeno povstání Svazu spartakovců, kterého se účastnili i Milevovi literární přátelé. Tehdy se prvně poplašný hlas jeho tvorby rozbouřil proti válce, bídě a lidskému utrpení: Jako ohlas berlínského povstání zpracoval téměř filmovou technikou vizuální i sluchové exprese v cyklu prozaických básní Strašné prózy, který začátkem dvacátých let doplnil břesknými revolučními výzvami a sarkastickými šlehy. Po návratu z Německa domů vrhl se naruživě do kulturně organizační práce i do uměleckého tvoření. Zpočátku bylo více fantazijního než reálného v krajnostech vzepjatých estetických gest, která Milev prosazoval ve svých Vahách, časopisu, volajícího po novém jazyce a syntaxi, odmítajícího umění zobrazující a s ním i narativní žánry literatury, jejich logiku, objektivní analýzu. Milev hájil své postoje nadšeně a zaujatě, ale dovedl z nich postupem času odmítnout, co považoval za přežilé, a nahrazovat je novými poznatky, vyslovovanými s nemenším vášnivým patosem. Jeho estetika byla ve stálém pohybu. Přiblížila se k ruskému revolučnímu futurismu, ale nakonec i jeho kánony přerostla. Některé nové teoretické poznatky expresionismu našly v Milevově díle jedinečnou realizaci — např.

literatura chápaná jako lyrický výraz stavu, fragmentárnost, syntetický styl, rytmus a pohyb zvukových a rytmických celků jako jedna ze základních složek díla, tzv. barbarizace jazyka, vpád kolektivního živlu do literatury, specifická interpunkce jako stylovtvorný prvek, podtrhující syntetickou metaforičnost ap. Mnohé z nich se stalo stavebním impulsem pro Milevovy pokračovatele.

Milevovo dílo i činnost byly od počátku seismografem jednoho z nejdynamičtějších údobí sociálního vývoje Bulharska i celé Evropy. Bylo tomu tak od prvních komentářů proti filistrům v německém kulturním světě, posílaných do bulharských novin z Lipska před válkou, až po díla poslední. I Milevova nejponurejší expresionistická básnická próza Černé korouhve z počátku let dvacátých a jeho neobvyklé variace na lidovou poezii ve sbírce Ikony spí (1922) mají v pozadí světovou válku. Stejně tak na stránkách Krutého prstenu, bulharskou literární kritikou nejednou považovaného za typickou hermetickou poezii, objevíme sociální symbol černého města bolesti i válečnou symboliku kordů a nožů, vraždících po celém světě.

Ve „dvanácti sociálních poémách“, jak říká Milev básním v próze z Expresionis-

tického kalendáře, zvábila ho krásná hra astrologie, symbolika měsíčních znamení a souhvězdí. Avšak Lev, Střelec, Hydra, Drak Panna staly se tu symboly sociální reality. Sociální motiv vstupuje do tohoto dílka už ne v náznaku, ale přímo: Probuzené síly živelů v nich letí kupředu s údernými výzvami; symbol a reálnost bouří, blesků, rudých praporů a plamenů, černých mužů a rukou se překrývají; v podzimních měsících Kalendáře, které jsou psány ve znamení povstání Spartakovců i ve znamení Října 1917, objevují se na předměstích černé zástupy s puškami v rukou. I biblické symboly přecházejí v sociální metaforu. Kalendář vyšel v prosinci 1920 a je jednou z prvních knížek bulharské revoluční literatury. Máj později Milev rozšířil do podoby, kterou má i v tomto výboru.

Osvobození člověka vzpourou přestává být postupně jak v básníkově publicistice, tak v umělecké tvorbě pouhým literárním symbolem. Zachycuje to už malý cyklus básní Den hněvu a fragment poémy Peklo z roku 1922. Den hněvu, hyperbolická výzva k rozmetání starého života, nesoucí pečeť básníkových překladů Majakovského, přibližuje autora k poválečnému proletářskému básnictví myšlenkově i časově: V roce 1922 vyšla

shodou okolností první výrazná sbírka bulharské proletářské poezie, knížka Christa Smirnského *Ať už je den*. Formálně velmi složité *Peklo* napovídá obrovský záměr vytvořit v polemice s Dantem expresionistickou epopej o rozkladu světa bídy a hladu — pekla našich dní.

Vývojovou křivku díla Gea Mileva zakončuje časopis *Plamen* a poéma *Září*, které se váží k jednomu z nejsložitějších a nejtěžších údobí bulharské literatury i bulharských dějin.

Na fašistický puč z léta 1923, kterým vyvrcholila bulharská poválečná krize, odpovídá bulharský národ mohutným celonárodním povstáním, zorganizovaným komunistickou stranou. Jeho porážkou začíná národní tragédie, kterou naznačuje i malý úryvek z Milevovy pozářijové *Apokalypsy*: popravy, šibenice, hromadná vraždění a pogromy — proti všemu, co se v Bulharsku odvážilo pozdvihnout svobodomyšlně hlavu. Teror však stmelil celý národ.

Geo Milev založil časopis *Plamen* na počátku roku 1924 a seskupil kolem něho protifašistickou spisovatelskou frontu. Otevřeně ho prohlásil za pochodeň vytoužené budoucnosti bez tyranie a požádal odsud všechny spisovatele, aby si v tomto okamžiku pro národ tak kritickém našli své

místo po boku těžce zkoušeného lidu. To byly základy nových Milevových estetických pozic. Účtoval jimi se svou někdejší obhajobou umění, které se nepotřísňuje každodenní všedností, s „formální“ poezií, jak nazýval tvorbu svých přátel symbolistů a novoromantiků. Ze stránek časopisu propagoval funkcionalismus a političnost mladé sovětské literatury, jejíž představitelé, zvláště Majakovskij, ale i o něco starší Blok, Brjusov apod. sehráli svou tvorbou v Milevově novém literárním směřování velkou úlohu. Časopis se orientoval v revoluční literatuře rychle a bez dogmat, psal o marxistické filosofii, o leninismu, prvně v Bulharsku ukazoval na podstatu fašismu. Byl to široce založený orgán moderní revoluční literatury, buřič svědomí i výzva k odporu až do okamžiku, kdy byl podle zákona na ochranu státu fašistickou mocí zastaven.

Poéma Září vyšla rok po povstání. Jako by celá dosavadní Milevova tvorba byla etudami k mocné architektuře této básně. Plně se tu otevřela cesta mohutnému přívalu slov, fragmentárnímu, lakonicky napjatému stylu i metaforičnosti, jaké doposud bulharská literatura nepoznala. Jako láva se tu vylilo vzrušení a prožitek dní, kdy se vyřítila ze všech koutů země živelná síla lidu, už ne černí mužové z měst, ale celý dělný národ,

ti nejubožejší a nejzbídačenější, aby uhájili svá práva. Surový jazyk v poémě vykřičel hrůzu porážky povstání, bouři živlů a úděsných vražd, ve kterých obraz přírody, země i lidí srostl v jediný symbolický celek. Závěrečné proroctví o ráji, který si lidé vydobudou na zemi, vytváří z této lyrické poémy skladbu symbolizující víru v dějinný pokrok a vítězství spravedlnosti.

Poéma, jedno z nejsilnějších děl nové bulharské literatury, rozletěla se po celém Bulharsku, přestože byl Plamen konfiskován a přestože ji bylo záhy zakázáno nejen šířit, ale i jmenovat. Kolovala v obrovském množství prepisů a dostala se i k nám; bulharští studenti v Praze ji překládají prvně do cizího jazyka — a tento český překlad si zařazují do svého recitačního repertoáru Josef Zora a Roman Tůma, který uvedl Září na matiné konaných na protest proti bílému teroru na Balkáně už koncem roku 1925.

Milev své Září zaplatil životem. Byl pro ně zatčen, v květnu 1925 krátce po zatčení zmizel a skončil ve společném hrobě fašistických obětí. Jeho dílo tu zůstalo jako fragment vrcholící Zářím, zpěvem zoufalství i naděje, který se váže k události letos padesátileté.

Dana Hronková

GEO MILEV DEN HNĚVU

*Vychází
k 50. výročí
Záříjového povstání
v Bulharsku*

Z bulharských originálů vybrala, přeložila a doslov napsala Dana Hronková. Vazbu a grafickou úpravu navrhli Jaromír a Soňa Valouškoví, s použitím dvou autoportrétů Gea Mileva. Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 3022. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1973. Odpovědná redaktorka Irena Wenigová. Technická redaktorka Hana Blažejová. Vytiskla Stráž, tiskařské závody, n. p., Plzeň, závod Vimperk. 2,22 autorských archů, 2,33 vydavatelských archů. Vydání první. Náklad 1000 výtisků. 602 22 855. 01-072-73. Cena váz. 8,50 Kčs. 13/44.